

Голові Спеціалізованої вченої ради
ДФ 44.887.006 для присудження ступеня
доктора філософії в Полтавській
державній аграрній академії, доктору
економічних наук, професору
Писаренку В. В.

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертаційну роботу **Лесюк Альони Станіславовни**
на тему **«Комплексний аналіз фінансового стану та прогнозування
ймовірності банкрутства сільськогосподарських підприємств»**,
подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та
поведінкові науки» зі спеціальності 051 «Економіка»

Ступінь актуальної обраної теми. Для забезпечення ефективної фінансово-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні необхідно не тільки здійснювати комплексний аналіз фінансового стану, але й систематично проводити оцінку ймовірності настання банкрутства. Крім того, методи фінансового аналізу застосовують для прийняття як тактичних, так і стратегічних управлінських рішень. Своєчасне виявлення й усунення недоліків у фінансово-господарській діяльності сільськогосподарських підприємств дає можливість знаходити оптимальні резерви поліпшення фінансового стану підприємства та його платоспроможності.

Дисертаційна робота Лесюк А. С. присвячена дослідженню теоретико-методичних та практичних засад щодо комплексного аналізу й розробці шляхів покращення фінансового стану та прогнозування ймовірності банкрутства сільськогосподарських підприємств України.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Полтавської державної аграрної академії, зокрема, в межах тем: «Організаційно-економічний механізм формування конкурентоспроможності аграрних підприємств» (номер державної реєстрації 0117U003101), в якій запропоновано методичні підходи до комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств; «Розробити напрямки розвитку і підвищення економічної ефективності малих форм аграрного господарювання, матеріально-технічного, фінансового та інформаційно-консультаційного забезпечення» (номер державної реєстрації 0111U002781), в якій запропоновано пропозиції щодо використання практичних заходів запобігання

банкрутства в сільськогосподарських підприємствах; «Розробити наукові напрямки організаційного, економічного, фінансового і соціального розвитку, управління та регулювання в агропромисловому комплексі, на галузевому рівні та в організаційно-правових формах ринкового господарювання» (номер державної реєстрації 0111U002780), в якій запропоновано методичні підходи до оцінки фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства.

Вищезазначене засвідчує актуальність обраної теми дисертації та значимість заявлених питань зумовили вибір предметно-об'єктної сфери, мети і завдань дослідження.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформованих у дисертації.

Аналіз та опрацювання тексту дисертаційної роботи дозволяє зробити висновок, що основні її положення, отримані висновки та рекомендації достатньо обґрунтовані, опрацьовані в повній відповідності з метою і завданням, предметом і об'єктом дослідження, базуються на загальнонаукових положеннях економічної науки і результатах наукових досліджень, їх узагальненні, критичному осмисленні наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених із широкого кола економічних проблем, пов'язаних з комплексним аналізом фінансового стану та прогнозуванням ймовірності банкрутства сільськогосподарських підприємств.

Об'єкт, предмет та мета роботи логічно пов'язані та достатньо чітко окреслюють напрямки дослідження. Поставлені здобувачем основні завдання вирішенні коректно, базуючись на застосуванні широкого спектру відомих методів наукового пізнання. У дисертації використано сучасні методи статистико-математичних та економічних досліджень. Слід відзначити логічність та послідовність викладу матеріалу. У тексті дисертації приведено достатню кількість інформативних таблиць, представлено основні формули та графічні матеріали, що підтверджують високий рівень наукових досліджень.

Автором використано значний спектр загальнонаукових та спеціальних методів наукових досліджень, у тому числі: абстрактно-логічний (при визначенні сутності, узагальненні показників комплексного аналізу фінансового стану); розрахунково-конструктивний (при розробці алгоритму розрахунку ймовірності банкрутства сільськогосподарських підприємств); економіко-математичного моделювання та прогнозування (при оптимізації структури капіталу за критерієм мінімізації вартості капіталу та максимізації фінансової рентабельності; оптимізації площі посіву сільськогосподарських культур); графічний (для наочного представлення статистичного матеріалу та схематичного подання теоретичних та практичних положень роботи); логічного узагальнення (у процесі формулювання висновків) та інші.

Висновки є логічно обґрунтованим підсумком проведеного наукового дослідження та повністю відображають основні положення виконаної дисертаційної роботи та перспективні напрями практичного застосування її результатів.

Дисертація є завершеним науковим дослідженням, має теоретичне й практичне значення. Рекомендації автора пройшли виробничу апробацію, що підтверджується відповідними документами.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження. У дисертації визначено мету дослідження, яка полягає у розвитку теоретичних, методичних і практичних аспектів до визначення комплексного аналізу фінансового стану та прогнозування ймовірності банкрутства сільськогосподарських підприємств, розробці шляхів покращення фінансового стану сільськогосподарських підприємств України. Відповідно були поставлені завдання теоретико-методичного та прикладного характеру.

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи дає підстави констатувати, що автором вирішено наукові завдання та досягнуто поставленої мети. Завдання співвідносяться з науковою новизною дослідження, що свідчить про оригінальність обраних автором напрямів вирішення зазначених завдань.

Автор обґрунтував результати, які містять елементи наукової новизни, а саме:

– удосконалено теоретичний базис аналізу фінансового стану підприємства, зокрема автором представлено теоретичні підходи до визначення понять «фінансовий стан підприємства» (с. 36), «комплексна оцінка фінансового стану» (с. 43), «фінансовий стан сільськогосподарського підприємства» (с. 43-44), «ліквідність» (с. 51), «абсолютна ліквідність» (с. 51), «платоспроможність» (с. 52), «довгострокова платоспроможність» (с. 52), «поточна платоспроможність» (с. 52), «фінансова стійкість» (с. 59), що, на відміну від існуючих положень, враховують сучасні аспекти економічного розвитку сільськогосподарських підприємств, а також специфіку виробництва та особливості аграрної сфери;

– запропоновано методичний підхід до оцінки фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств, на відміну від існуючих положень, виділено таку систему показників: структура і вартість джерел капіталу, що характеризують співвідношення між розділами пасиву балансу; стан капіталу, що характеризують співвідношення між розділами та статтями активу й пасиву балансу; використання капіталу, що характеризують співвідношення між розділами та статтями активу балансу (с. 59-66);

– запропоновано класифікацію впливу чинників на ймовірність банкрутства сільськогосподарських підприємств України, що, на відміну від

існуючих положень, враховує зовнішні (політичний, правовий, демографічний, економічний, природний, неплатоспроможність підприємств-партнерів, зовнішньоекономічний) та внутрішні (управління, планування, виробництво, фінанси, контроль) чинники прямого та опосередкованого впливу на ймовірність настання банкрутства сільськогосподарських підприємств (с. 74-77);

– запропоновано класифікацію впливу зовнішніх та внутрішніх чинників, які впливають на величину дебіторської та кредиторської заборгованості. Визначено взаємозв'язок чинників виникнення дебіторської та кредиторської заборгованості сільськогосподарських підприємств. Встановлено, що зовнішні чинники не залежать від фінансово-господарської діяльності сільськогосподарського підприємства, внутрішні – безпосередньо залежать від фінансово-господарської діяльності сільськогосподарського підприємства. Найбільш оптимальним є перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською заборгованістю (с. 136-138);

– удосконалено методичний підхід до експрес-аналізу фінансового стану сільськогосподарських підприємств, що, на відміну від існуючих положень, передбачає: горизонтальну та вертикальну оцінку майна; оцінку джерел формування капіталу; ефективність використання фінансових ресурсів (с. 158-168);

– систематизовано зовнішні та внутрішні чинники, які впливають (посилюються або послаблюються) на фінансові результати діяльності підприємств в Україні залежно від галузей національної економіки України, регіону, фінансово-господарської діяльності підприємств та форми власності (с. 172-173);

– сформовано методичний підхід до комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств шляхом застосування багатofакторної моделі, що, на відміну від існуючих, базується на системній діагностиці наявних ресурсів сільськогосподарських підприємств та джерел їх фінансування та дозволяє об'єктивно оцінити наявність, розміщення й ефективність використання (с. 185-196);

– удосконалено методичні підходи до оцінки ймовірності настання банкрутства сільськогосподарських підприємств України, що, на відміну від існуючих положень, враховує галузеву специфіку і дозволяє класифікувати суб'єкти господарювання досліджуваної галузі в залежності від схильності до банкрутства (с. 198-211);

– удосконалено методичний підхід до формування управлінських рішень щодо розвитку досліджуваних сільськогосподарських підприємств, що дозволить конкретизувати сильні й слабкі сторони, можливості та загрози фінансового стану, а також виявити внутрішньогосподарські резерви

збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції за рахунок оптимального використання наявних економічних ресурсів (212-232);

– розроблено автоматизовану систему визначення оптимальної структури капіталу для досліджуваних сільськогосподарських підприємств за критерієм максимізації фінансової рентабельності та з використанням критеріїв мінімізації середньозваженої (с. 377-378).

Практична цінність результатів дисертаційної роботи. Положення, обґрунтовані в дисертації, мають практичну цінність, зокрема: автоматизована система визначення параметрів структури капіталу за критерієм максимізації фінансової рентабельності, підвищення виробництва продукції за рахунок уникнення порушень структури посівних площ; підвищення виробництва продукції за рахунок впровадження нових сортів культур; підвищення виробництва продукції за рахунок додаткового внесення добрив; підвищення виробництва продукції за рахунок ліквідації втрат при збиранні врожаю; підвищення виробництва продукції за рахунок збільшення поголів'я тварин; підвищення виробництва продукції за рахунок покращення використання кормів; підвищення виробництва продукції за рахунок покращення рівня годівлі тварин.

Обґрунтовані автором методичні положення та практичні пропозиції щодо запобігання банкрутства та покращення фінансово-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств рекомендовані до впровадження:

– Департаментом агропромислового розвитку Полтавської обласної державної адміністрації (довідка від 23.01.2020 р. № 02-57/139);

– ТОВ «Гарант-2005» Великобагачанського району Полтавської області (довідка від 23.02.2020 р. № 11-19/34);

– ТОВ «Елеватор «Чиста криниця» Новосанжарського району Полтавської області (довідка від 25.03.2020 р. № 5-10/256);

– ТОВ «Востокстройгаз» Новосанжарського району Полтавської області (довідка від 18.04.2020 р. № 115/19);

– ПП «імені Калашника» Полтавського району Полтавської області (довідка від 23.05.2020 р. № 143).

Рекомендації, що містяться в дисертаційній роботі, використовуються у навчальному процесі Полтавської державної аграрної академії при викладанні навчальних дисциплін: «Економіка підприємства», «Фінансова безпека суб'єктів підприємництва», «Фінансова санація та банкрутство підприємств» (довідка від 08.04.2020 р. № 01-02/34).

Структура і зміст дисертації, її завершеність та відповідність чинним вимогам до оформлення. Дисертаційна робота за структурою складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який налічує 275 найменувань та 137 додатків. Загальний обсяг роботи становить 392 сторінки. Основний зміст викладено на 212 сторінках друкованого тексту. Дисертаційна робота містить 109 таблиць та 19 рисунків.

Структура дисертаційної роботи обумовлена її метою є цілісним комплексом послідовних розробок теоретичних положень, методичних і організаційних підходів щодо комплексного аналізу фінансового стану та прогнозування ймовірності банкрутства сільськогосподарських підприємств.

Зміст дисертації послідовно розкриває обрану тему.

У першому розділі роботи «Теоретико-методичні аспекти комплексного аналізу фінансового стану сільськогосподарських підприємств» обґрунтовано необхідність вирішення проблем аналізу фінансового стану та прогнозування ймовірності банкрутства сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах господарювання; розглянуто теоретичні аспекти аналізу фінансового стану та прогнозування ймовірності банкрутства сільськогосподарських підприємств; проаналізовано та систематизовано теоретичні та методичні підходи щодо комплексного аналізу фінансового стану та оцінки ймовірності банкрутства сільськогосподарських підприємств.

Досліджено й удосконалено теоретичний базис комплексного аналізу фінансового стану сільськогосподарських підприємств, зокрема запропоновано зовнішні та внутрішні чинники, що впливають на ліквідність та платоспроможність сільськогосподарських підприємств (с. 52-54); розроблено систему показників для проведення оцінки фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств (с. 56-66); проаналізовано підходи до визначення поняття «фінансова стійкість» (с. 58-59).

Визначено зовнішні та внутрішні чинники, що визначають ймовірність банкрутства сільськогосподарських підприємств (с. 74-77). Визначено ознаки банкрутства підприємства (с. 79). Досліджено методичні підходи до комплексного аналізу ймовірності банкрутства підприємства (с. 80-81). Визначено переваги та недоліки багатофакторних моделей оцінки ймовірності настання банкрутства підприємства (с. 82). Розглянуто порядок визначення фінансового результату від фінансово-господарської діяльності підприємств (с. 86-88).

У другому розділі роботи «Комплексний аналіз фінансового стану сільськогосподарських підприємств» проведена комплексна оцінка фінансового стану сільськогосподарських підприємств України: ліквідності, платоспроможності, кредиторської та дебіторської заборгованості, фінансової

стійкості, експрес-аналізу, рейтингової оцінки та прогнозування ймовірності банкрутства.

Здійснено оцінку ліквідності, платоспроможності та кредиторської й дебіторської заборгованості сільськогосподарських підприємств України (с. 114-135). Розроблено класифікацію зовнішніх та внутрішніх чинників виникнення дебіторської та кредиторської заборгованості сільськогосподарських підприємств України (с. 136-138).

Здійснено оцінку показників структури та вартості джерел капіталу й оцінку показників використання капіталу сільськогосподарських підприємств України (с. 139-157).

Виконано експрес-аналіз, рейтингову оцінку та прогнозування ймовірності банкрутства у досліджуваних сільськогосподарських підприємствах (с. 158-176). Запропоновано класифікацію впливу зовнішніх та внутрішніх чинників на фінансові результати діяльності підприємств України (с. 172).

Проаналізовано багатofакторні моделі оцінки ймовірності банкрутства (зарубіжні та вітчизняні методичні підходи) у досліджуваних сільськогосподарських підприємствах (с. 175-176).

У третьому розділі роботи «Напрями покращення фінансового стану та запобігання банкрутства в сільськогосподарських підприємствах» запропоновано заходи щодо запобігання банкрутства в сільськогосподарських підприємствах, розроблено оптимізаційну модель структури капіталу та обґрунтовано резерви покращення фінансового стану підприємств.

За результатами проведених досліджень автором запропоновано здійснення практичних заходів запобігання банкрутства в досліджуваних сільськогосподарських підприємствах. Вжиття вказаних заходів рекомендовано здійснювати за чотирма взаємопов'язаними напрямками: 1) моніторинг фінансового стану підприємства; 2) удосконалення маркетингової стратегії підприємства; 3) удосконалення організаційно-економічної структури підприємства; 4) реорганізації діяльності (с. 211 – 212).

Визначено та обґрунтовано оптимальну суму позичкового капіталу, суму валового прибутку без відсотків за кредит, суму сплачених відсотків за кредит, суму валового прибутку без врахування виплати відсотків за кредит та коефіцієнт рентабельності, а також встановлено гранично допустиму ставку відсотка за кредит та оптимальне співвідношення між власним і позиковим капіталом (с. 210-211; с. 377; с. 378).

Обґрунтовані резерви збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції за рахунок: використання високоврожайних сортів та гібридів сільськогосподарських культур; використання комплексних мінеральних добрив з підвищеним вмістом діючої речовини; ліквідації втрат

при збиранні врожаю; збільшення поголів'я тварин, покращення рівня годівлі тварин та покращення використання кормів для досліджуваних сільськогосподарських підприємств (с. 213-232).

В цілому, дисертаційна робота є завершеною науковою працею, результати якої характеризуються науковою новизною де розвинуто теоретико-методичні положення й розроблено практичні рекомендації щодо покращення фінансового стану та запобігання банкрутства сільськогосподарських підприємств України.

Повнота викладу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Теоретико-методичні та практичні підходи щодо комплексного аналізу й розробка шляхів покращення фінансового стану та прогнозування ймовірності банкрутства сільськогосподарських підприємств України, викладені в дисертації, знайшли достатнє висвітлення в опублікованих за темою дослідження 41 наукових працях: 3 – у колективних монографіях; 6 статей – у фахових виданнях затверджених МОН України, 2 – у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до складу Європейського союзу, 1 – у іноземному виданні; 27 – в тезах доповідей і матеріалів наукових конференцій; 2 – в свідоцтвах авторського права на науковий твір.

Опубліковані праці відображають основний зміст дисертаційної роботи. Кількість праць (11,47 друк. арк.) у повній мірі відповідає вимогам до опублікування основних положень дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Сформульовані автором у дисертації наукові результати, висновки та пропозиції є його особистим внеском.

Автором виконано вимоги пунктів 9, 11, 12 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого КМУ від 06.03.2019 р. № 167.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Під час вивчення дисертаційної роботи, аналізу наукових публікацій автора не було виявлено ознак порушення академічної доброчесності, а саме: академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації та фальсифікації результатів дослідження. В дисертаційній роботі є посилання на джерела інформації використання ідей, тверджень, розробок, відомостей, статистичних даних.

Автором надано достовірну інформацію про результати власних наукових досліджень. Дотримано норми законодавства про авторське право і суміжні права.

Отже, дисертаційна робота є самостійною і оригінальною працею та не містить порушень академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи і її окремих положень. Поряд з безсумнівними здобутками автора, необхідно вказати на недоліки та положення, які можуть скласти предмет дискусії:

1. Заслуговує на увагу проведений авторкою комплексний аналіз фінансового стану сільськогосподарських підприємств. На нашу думку, здобувачкою недостатньо розглянуто практику застосування зарубіжного досвіду аналізу фінансового стану сільськогосподарських підприємств, у тому числі із застосуванням міжнародних стандартів фінансової звітності.

2. Відображаючи результати проведеного теоретичного дослідження підходів щодо дефініції «банкрутство», авторці доцільно було більш чітко обґрунтувати та конкретизувати власну позицію та вказати на її відмінність від існуючих, що надало б повноти та вагомості отриманим результатам.

3. На нашу думку, при оцінці рівня фінансової стійкості у досліджуваних сільськогосподарських підприємствах (розділ 2.2), необхідно було більш детально розглянути проблеми, які існують у цих вітчизняних підприємствах та порівняти з аналогічними іноземними сільськогосподарськими підприємствами.

4. Розглядаючи в підрозділі 3.1 питання аналізу фінансового стану обраних сільськогосподарських підприємств автору бажано було б почати з опису їх значущості для агропромислового комплексу району, вказати підгалузі, до яких входять ці підприємства та мотивацію авторки щодо включення саме цих підприємств у вибірку.

5. Підтверджуючи теоретичну цінність та методологічну чіткість дисертації слід зазначити, що в анотації можна було більш детально охарактеризувати системність і обґрунтованість застосування наукових методів дослідження, які надають оригінальність роботи в цілому.

Вказані зауваження відображають власну наукову позицію опонента і не заперечують можливості існування авторського бачення шляхів вирішення проблемних питань при вирішенні поставленої наукової проблеми та розв'язанні конкретизованих завдань дослідження.

Загальна оцінка роботи, її відповідність встановленим вимогам. Дисертаційну роботу Лесюк А. С. на тему «Комплексний аналіз фінансового стану та прогнозування ймовірності банкрутства сільськогосподарських підприємств», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» зі спеціальності

051 «Економіка» є закінченою у межах поставлених завдань науковою працею.

Анотація до дисертації необхідним чином розкриває основні положення дослідження та висновки та не містить інформації, що є відсутньою в дисертаційній роботі. Подана до захисту дисертація написана науковим стилем, матеріал викладений у логічній послідовності, висновки науково обгрунтовані та підтверджені результатами спостережень.

Відтак, дисертація Лесюк А. С. «Комплексний аналіз фінансового стану та прогнозування ймовірності банкрутства сільськогосподарських підприємств» за змістом і оформленням відповідає вимогам МОН України («Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167), а її автор Лесюк Альона Станіславівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка (галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»).

Офіційний опонент –

доктор економічних наук, професор
завідувач кафедри маркетингу та логістики

Сумського національного аграрного університету Маргарита ЛИШЕНКО

Лірика Лешенко М.С. засвідчую:
Трив фактивць ВК *Лікова*